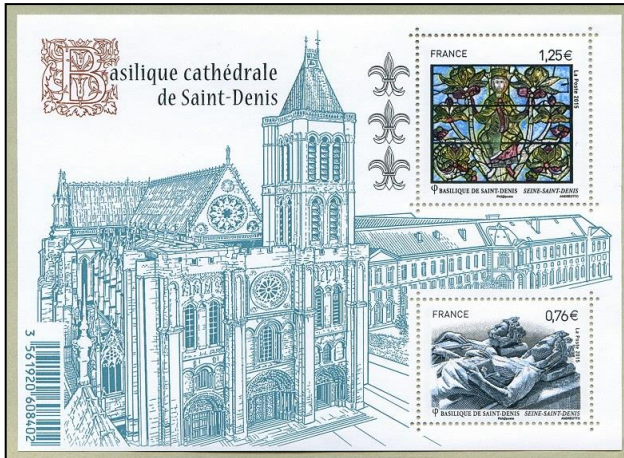

BASILIQUE CATHÉDRALE DE SAINT-DENIS

Op 16 maart 2015 werd door de Franse Post een prachtig blokje in omloop gebracht van de Basileiek Kathedraal Saint-Denis (regio Ile de France, een voorstad ten noordoosten van Parijs) De kerk is een architecturaal meesterwerk en wordt gezien als het eerste grote gotische bouwwerk. De bouw van de huidige kerk werd begonnen in 1136, maar het gebouw

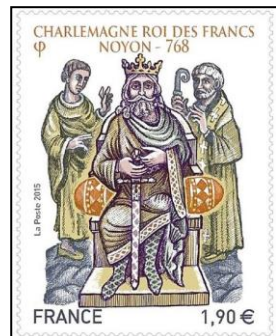
kwam niet voor het einde van de 13e eeuw gereed.

Uit pzb 18-04-2011 Art-Gotique en France

Een klein stukje geschiedenis:

De oorspronkelijk romaanse abdijkerk, later uitgegroeid tot basiliek en sinds 1966 ook de status kathedraal, werd volgens de overlevering in de late vijfde eeuw gebouwd door St. Geneviève op de plaats van een Gallo-Romeinse begraafplaats, de plaats waar Saint-Denis rond het jaar 250 werd doorgemarteld. Zijn geschiedenis is verbonden met die van de

Frankische wereld en ze verlichtte eeuwenlang de artistieke, politieke en culturele geschiedenis. Zo werd de latere Karel de Grote (747/748-814) in 754 in St.-Denis door Paus Stephanus II als één van de zonen van Pepijn III gezalfd.

Zegel uit blokje - Les grandes heures de l'Histoire de France - emissie 13 april 2015

Saint-Denis zou ontstaan zijn uit een legende: De onthoofde heilige St. Dionysius zou de eerste bisschop van Parijs zijn geweest. Hij werd door paus Clemens I als missionaris naar Gallië gestuurd, maar tegen het einde van de 3de eeuw op Montmartre onthoofd. Hij nam zijn hoofd in zijn handen en begaf zich onder vroom gezang naar Saint-Denis, de plaats die hij had uitverkoren als laatste rustplaats. Boven het graf van de martelaar werd een kleine kapel opgericht. De Franse nationale heilige Dionysius was de eerste bisschop van Parijs. Boven zijn graf bouwde men de naar hem genoemde kerk. (Mi-1371).

De naam van Abt Suger is onlosmakelijk verbonden met Saint-Denis en het begin van de gotiek.

Wie was Abt Suger?

Over Abt Suger is veel geschreven en ook op het internet te vinden.

Leven en werk

Suger leefde van ongeveer 1081 tot 1151. Rond 1090 werd Suger, van lage komaf, als oblaat in het klooster opgenomen, dat behoorde tot de orde der Benedictijnen. Daar ontmoette hij de kroonprins en latere koning Lodewijk VI. De in een arm gezin opgegroeide Fransman kreeg vanaf zijn tiende jaar onderwijs in de abdijkerk Saint-Denis, nabij Parijs. Van 1104 tot 1106 studeerde Suger in de school, verbonden aan de abdij van St. Benoît-sur-Loire; in 1106 keerde hij als secretaris terug naar Saint-Denis. Hij werkte zich op tot secretaris van de abt, voordat hij naar Normandië en later naar Italië vertrok.

In 1118 stuurde Lodewijk VI Suger naar het hof van paus Gelasius II in Maguelonne (Languedoc-Roussillon). Tot 1122 leefde hij daar, de laatste jaren

onder diens opvolger, paus Calixtus II. Hij keerde terug naar Saint-Denis om daar abt te worden.

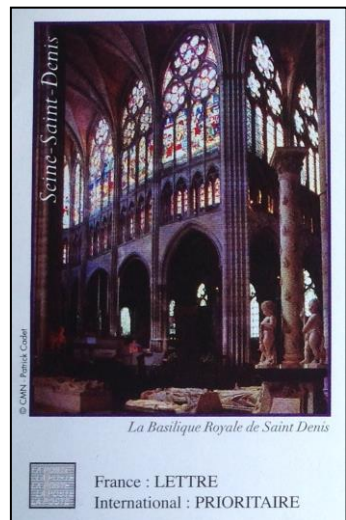
Suger was abt van het Saint-Denisklooster van 1122 tot aan zijn dood. Door zijn vriendschap met Lodewijk VI had Suger veel invloed aan het koninklijk hof. Tijdens de Tweede Kruistocht was Suger regent in de plaats van de koning.

In de eerste helft van de 12de eeuw was Saint-Denis als bedevaartsoord en laatste rustplaats van de Franse monarchie al zo belangrijk geworden, dat de abdijkerk de stroom van pelgrims op de feestdagen niet langer kon verwerken. Abt Suger besloot tot de nieuwbouw van een kerk, die alle vroegere kerken moest overtreffen in schoonheid en rijkdom. Hij begon met het herstel van de keizerlijke monumenten en vervolgens in 1140 met de nieuwbouw van het koor van de benedictijnerkerk van St.- Denis, die wordt gezien als een beginpunt van de gotiek.

Door Abt Suger werd een belangrijke architectonische vernieuwing ondernomen. Hij bleef naast al zijn andere taken standvastig streven naar de verwezenlijking van zijn droom: het lange tijd verwaarloosde klooster zijn oude aanzien teruggeven door een omvangrijke renovatie van de abdijkerk. Hij gaf hiermee een beslissende impuls aan de vorming van het eerste voorbeeld van deze omvang in de gotische stijl.

De veranderingen aan de abdijkerk legde hij vast op papier; hij vertelde hoe het bouwwerk in zijn ogen verder moest worden gebouwd in de stijl die later gotiek is gaan heten. Zo spreekt Suger over *lux mirabilis*, het wonderbaarlijke licht en van *sacratissimae vitrae*, de allerheiligste vensters om daarmee het speciale karakter van het licht en het opgaan van het materiële (licht van vensters) naar het spirituele (licht van God) aan te duiden.

Naast zijn werk over architectuur schreef hij over filosofie, waarmee hij een enorme invloed had op de geloofsbeleving van middeleeuwse katholieken. Door zijn goede relatie met de koningen Lodewijk VI en VII diende hij als staatsadviseur. Over beide vorsten schreef hij boeken, waardoor hij een belangrijk geschiedschrijver werd.

In 1793 deden de revolutionairen een aanval op de symbolen van de monarchie, maar de basiliek ontsnapte aan totale vernietiging. In 1806 beval Napoleon Bonaparte de restauratie van het gebouw. Daarna geeft Louis XVIII de abdij zijn rol als begraafplaats terug. Restauratie werkzaamheden vonden gedurende de hele negentiende eeuw plaats en werden geleid door de architecten Debret en vanaf 1846 gevolgd door Viollet-le-Duc.

Detail "Boom van Jesse" (*Lesotho 1999-Mi-1565 uit vel met 17 zegels met Abt Suger*) één van de door Abt Suger bestelde gebrandschilderde ramen voor de in gotische stijl verbouwde St.-Denis. Het idee om de boom van Jesse af te beelden op een gebrandschilderd

raam zou nog vaak als voorbeeld dienen in andere kathedraal, bijvoorbeeld in die van Chartres. Van de glasschilderingen in de St.-Denis zijn er uit de tijd van Suger maar weinig bewaard gebleven. Bij de restauratie van het Jesseraam in de 19^e eeuw (1846/47) door architect Viollet-le-Duc werd Abt Suger zelf ook toegevoegd en afgebeeld onderaan dit raam.

In 1966 werd de basiliek een kathedraal, de zetel van de bisschop van Saint-Denis.

Het is een monumentaal meesterwerk van gotische kunst, met zijn glas in lood ramen van de twaalfde en negentiende eeuw, zijn koninklijke necropolis (de begraafplaats van veel belangrijke personen en vrijwel alle Franse koningen sinds Dagobert I (7e eeuw) tot Lodewijk XVIII en van hun echtgenoten en kinderen (tot de Franse Revolutie).

De basiliek van Saint-Denis is al sinds 1862 geassocieerd als historisch monument. De tombes vormen hoogtepunten van de Franse grafsculptuur.

Graftombe met de beeltenissen van Robert II de Vrome en zijn vrouw Constance van Arles.

Joop Kuijer
Lid studiegroep Gebrandschilderd Glas

Geraadpleegde bronnen:

Internet/wikipedia - <http://www.kunstbus.nl/architectuur/saint-denis-basiliek.html> -

<http://www.france-pittoresque.com/> - <http://www.philouest.com/> -

<http://www.patrimoine-histoire.fr/Patrimoine/SaintDenis.htm> -

Gebrandschilderd glas 'Schilderen met Licht';

Werkers in Gods Wijngaard.

SYMBOLIEK ROND GELOOF

Heel de geschiedenis door heeft het onderwerp 'geloof' mensen bezig gehouden.

Geloof is voor velen een bron van inspiratie om zin te geven aan hun leven en werk, een houding om van daaruit te leven.

Voor anderen is geloof meer een kwestie van gevoel. Het geeft hen rust, als ze hun noden en zorgen bij God kunnen neerleggen. Bij weer anderen heeft geloof weinig betekenis voor hun praktisch leven. Over de 'symboliek

rond geloof' en hoe in de filatelie met dit thema is omgegaan zijn veel zegels te vinden. In de Oudheid geloofden de mensen, dat hun leven zou eindigen in een sombere onderwereld. Toen de kwaliteit van het dagelijks leven beter werd, keken mensen verder. Het eerste idee van een gelukkig hiernamaals ontstond in Egypte, 4500 jaar geleden. Dat vond zijn uitdrukking in het bouwen van grafombes voor de farao en de elite van het volk. Bij het gewone volk werd er nog weinig aan gedacht, dat er ook voor hen een hemel zou zijn. Toen de verering van Horus, de zonnegod op gang kwam, groeide deze gedachte ook bij het gewone volk. De zegel uit Egypte van 1985 toont de ruïne van de tempel van Horus.

Voor Joden en christenen is Abraham de 'vader van alle gelovigen'. Hij leefde in wat nu Irak heet. Op een dag hoorde Abraham een stem die tot hem zei, dat hij zijn vader en geboorte-grond moest verlaten en gaan 'naar het land dat God hem zou aanwijzen' (Gen. 12 : 1-6). Hij ging erop in en vertrok naar het Westen, naar het land Kanaän. In 1977 gaf Israel een zegel uit waarop Abraham naar sterrenhemel kijkt: 'Ik zal uw

nakomelingen even talrijk maken als de sterren aan de hemel' (Gen. 22,17).

Het Joodse volk heeft in zijn geloof hoogte- en dieptepunten gekend: perioden van welzijn en bloei, maar ook perioden van achteruitgang en ballingschap. Geestelijke leiders hebben het volk bijgestaan en steeds geprobeerd het volk op de weg van God te houden. Een van hen was de profeet Jesaja, die leefde in een periode vol beroering en onrust voor het volk

Israël, de 8^e eeuw v. Christus. Hij bleef trouw aan de belofte van God. De zegel van het Vaticaan uit 1964 toont de profeet Jesaja volgens een schildering van Michelangelo in de Sixtijnse kapel in Rome.

Het hele Oude Testament is vol van verwachting van de komst van een redder (Messias), die voor God een Koninkrijk zal stichten. 'Het volk dat rondwaalt in het donker, ziet een helder licht' (Jes. 9,1). Het Messiaanse Koninkrijk zal een Rijk van vrede en gerechtigheid zijn. Vrede tussen alle mensen. Zelfs de dieren zullen in die vrede delen, zegt Jes. 11,6-8:

De wolf en het lam wonen samen ... de zuigeling speelt bij het hol van de adder, het kind strekt zijn hand uit naar het nest van de slang. Niemand doet nog kwaad'. Israel wijdde in 1962 met een zegel aandacht aan deze hoopvolle tekst.

In het Nieuwe testament wordt de geboorte van Jezus gezien als de vervulling van wat door de profeten was gezegd. Met een verwijzing naar Jesaja lezen we bij Matteüs: 'Zie, de maagd zal zwanger worden en een zoon baren en ze zullen Hem de naam Immanuël geven, wat betekent: God met ons (Mt. 1,23; Jes.7,14). De Franse zegel uit 1970 toont een schilderij uit de 15^e eeuw, waarop de engel Gabriel Maria begroet met de woorden: 'Ave, gratia plena, dominus tecum'.

Als later aan Jezus gevraagd wordt of Hijzelf de verwachte Messias is, verwijst Hij naar de oude profetieën, waarin het heil door God beloofd is. Hij zegt dat uit zijn werken zal blijken, dat Hij degene is, door wie God het beloofde heil verwerkelijkt. Zo antwoordt hij bv. aan de twijfelende Johannes de Doper: 'Blinden zien weer, en kreupelen lopen, melaatsen worden rein en doven horen ... (Mt. 11:5). Op de zegel uit Ethiopië van 1975 geneest Jezus twee blinde mensen.

Voor Jezus was het vervullen van zijn Messiaanse zending de inzet van zijn leven. Een inzet die uitliep op afwijzing en dood aan het kruis. De dood van Jezus

was iets afschuwelijks, maar geen eindpunt. Zijn dood werd een oproep om de ideeën van Jezus wereldwijd te verkondigen.

Waarschijnlijk hebben de eerste christenen al vanaf het begin herinneringstekens aan Hem gemaakt. Maar in het openbaar was hun dit pas toegestaan, nadat in het begin van de vierde eeuw de beweging rond Jezus van

Nazareth tot officiële godsdienst verklaard werd. Een van de oudst bekende afbeeldingen is die van het triomfkruis op de sarcofaag, welke stamt uit de vroeg-christelijke tijd van ca. 350 en bewaard wordt in het Vaticaanse Museum. Het Vaticaan heeft deze afbeelding in 1977 op een zegel geplaatst.

Het geloof in de betekenis van de kruisdood van Jezus heeft in de loop van de eeuwen zijn uitdrukking gevonden in het oprichten van kruisen, overal in de wereld. Kruisen met of zonder corpus (=het beeld van het gestorven lichaam van Jezus). Op de zegel uit Polen staat het kruis in al zijn eenvoud afgebeeld.

Het heeft op deze zegel een plaats gekregen vóór het Colosseum in Rome, de plaats waar in de eerste eeuwen veel christenen de marteldood ondergingen. Boven het kruis is de tekst geplaatst: 'Het kruis stáát, terwijl de wereld verandert'. De zending van Jezus kan worden samen gevat in het dubbele gebod van de liefde: 'Heb God lief en je naaste als jezelf (Mt. 22,37-39). Dit gebod heeft van het

begin af aan vorm gekregen in 'bidden en werken'. Al vroegtijdig zijn kluizen en kloosters gebouwd, waarin monniken en monialen zich toeleghden op bezinning en gebed en van daaruit zich door allerlei sociale werken dienstbaar maakten aan de samenleving. In 1990 heeft Frankrijk een zegel uitgegeven ter herinnering aan de abdij die daar in 909 of 910 gesticht werd,

maar in 1790 opgeheven, waarna de kerk grotendeels werd vernietigd tijdens de Franse Revolutie. Tegenwoordig is alleen nog een deel van het transept met twee torens over.

'Geloven in God' houdt in dat dit geloven waar gemaakt wordt door daden. In Jakobus 2:17 lezen we 'dat geloof zonder werken een dood geloof is'.

In de loop der tijden hebben christenen zich persoonlijk, maar meestal samen en met anderen zich ingezet voor de zorg voor zieken en gehandicapten, verbetering van levensomstandigheden in de loop der tijden, voor verbetering van het onderwijs.

Met vele christenen, wereldwijd, deelt het Leger des Heils dit geloof. Wel brengt het Leger eigen accenten aan. Het wil een strijdbare beweging zijn. Strijden tegen alles wat het leven van mensen kapot maakt: armoede, onrecht, uitsluiting, en zinloosheid. En strijden vóór een leven zoals God het bedoeld heeft, door het goede nieuws van Jezus uit te dragen, in woord en daad. De zegel van St. Helena uit 1984 toont een van de acties van het Leger: 'meals on wheels'.

Waar gaat het bij geloven eigenlijk om? Niet alleen om het aanhangen van een leer, maar er zich met hart en ziel aan toewijden. Het Latijn kent voor geloven het

woord: 'credere'. Dat woord bestaat eigenlijk uit twee andere woorden: 'cor'= hart en 'dare'= geven. Je hart geven aan een ander, zoals geliefden geloven in elkaar, aan elkaar hun hart geven en aan elkaar levenslange trouw beloven. 'Geloven' betekent: jezelf geven, helemaal, zonder voorbehoud!'. Van Maria, de moeder van Jezus, mogen we zeggen dat zij dit in haar leven volledig heeft waar gemaakt. De zegel van

Bosnië-Herzegovina van 2014 plaatste haar beeltenis in een in de zegel geperforeerd hart.

Geloven is een persoonlijke zaak. Jij gelooft, jij persoonlijk, individueel. Een ander kan niet in jouw plaats geloven. Ouders niet in plaats van hun kinderen. Ze kunnen hun kinderen het de kinderen moeten het zelf ouders door de of onkerkelijk geworden of hun kinderen nog wel door het Vaticaan een zegel aandacht gevraagd wordt kathedraal van Milaan op de samenhang van gezin en geloofsopvoeding in beeld

geloof wel voorleven, maar gaan doen. Maar als tijdsverandering ongelovig zijn, is het een grote vraag gaan geloven. In 2012 is uitgegeven, waarmee voor het Gezin. Met de achtergrond wordt de kerk in de gebracht.

Henk Groenewegen ofm

Bronnen: Internet:

H. te Velde, Over wereldbeelden en ruimtebegrip der oude Egyptenaren;

Matthew Kneale, De geschiedenis van het geloof;

Franciscaanse stille retraites;

Bijbelstudie 301: Ik geloof; wat wil dat eigenlijk zeggen? Abdij van Cluny

HET BEDEVAARTSOORD ALTÖTTING

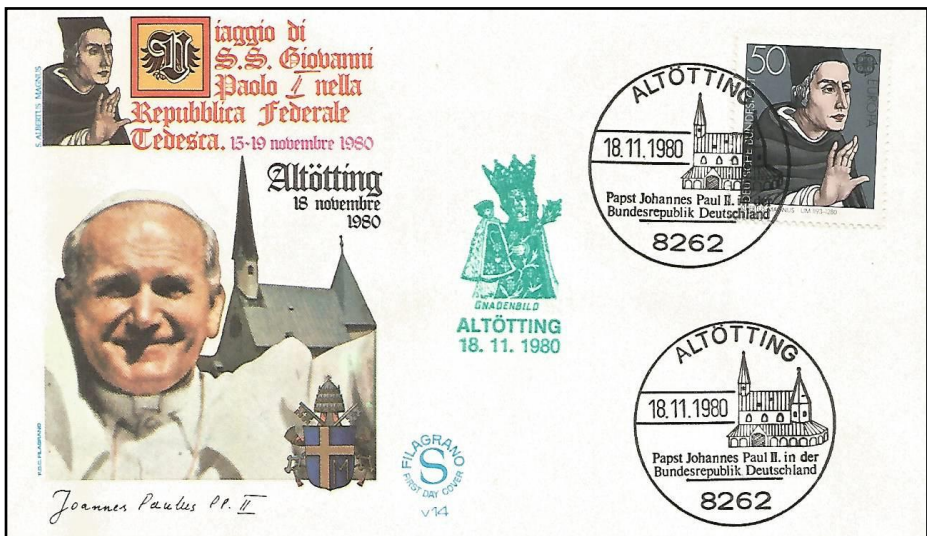
In Beieren aan de rechteroever van de Inn op 60 kilometer ten oosten van München ligt Altötting, het oudste en beroemdste bedevaartsoord van Beieren. Het genadebeeld maakte de stad Altötting tot de belangrijkste Maria bedevaartsplaats van Duitsland. Meer dan een miljoen pelgrims komen ieder jaar hier naar toe, hoofdzakelijk op de dinsdag na Hemelvaartdag en op Pinksterzaterdag.

In de zomermaanden zijn hier bijna iedere avond Lichtprocessies.

Het middelpunt van de stad is de Kapellplatz. Het wordt wel het mooiste plein van Duitsland genoemd. In het midden van het plein staat de Genadekapel. Een kleine achtkantige centraalbouw. Rond dit bouwwerk bevindt zich eveneens een achtkantige

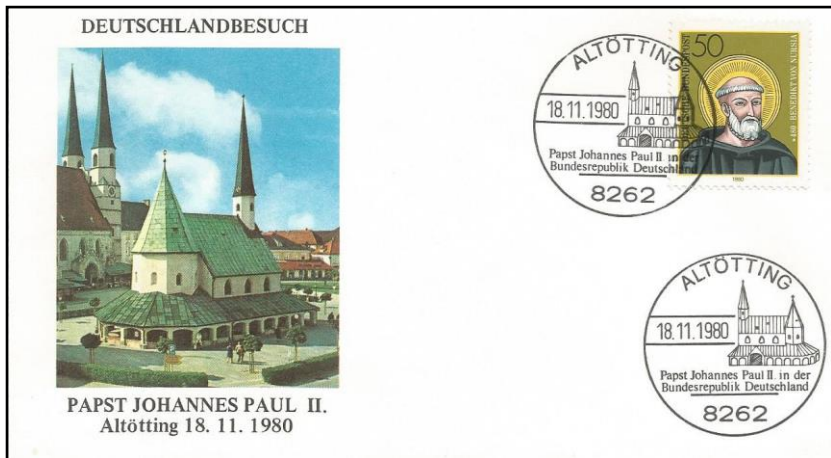
kloostergang. De achtkantige genadekapel is het middelpunt van de bedevaart naar Altötting. In deze kapel bevindt zich het vroeg gotische uit 1333 daterende Mariabeeld uit Lindehout met het kindje Jezus op haar arm. Later werd het beeld

met barokke kleding en met een kroon uitgerust. Roet, afkomstig van de grote

hoeveelheid kaarsen heeft het beeld in de loop der eeuwen zwart geverfd. Vandaar de naam de Zwarte Madonna van Altötting.

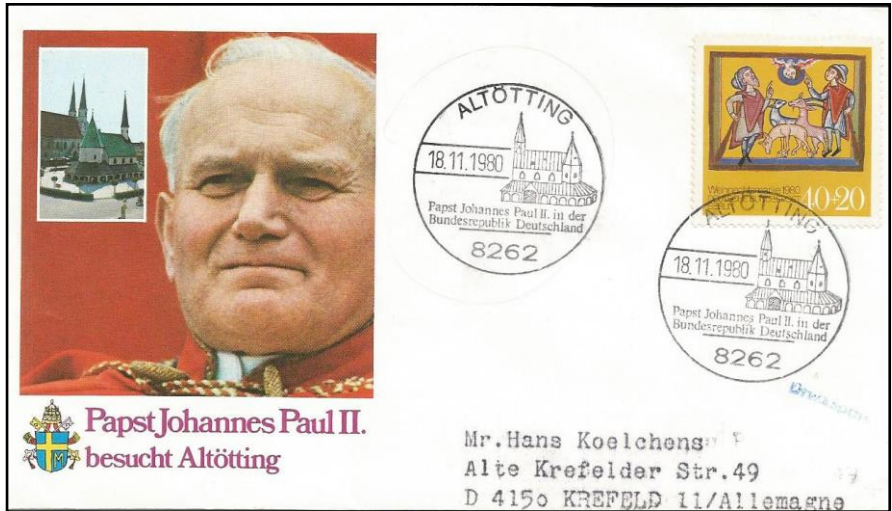
Het eerste wonder is als volgt beschreven. Een driejarig jongetje was bij een beekje in de buurt van Altötting verdronken. Zijn moeder wilde niet aan zijn dood geloven en zij bracht haar zoon naar het Maria-altaar in de kapel. Daar smeekte zij Maria haar kind het leven terug te geven en kort daarop werd het kindje weer levend. Volgens overlevering vond kort daarop weer een ander wonder plaats. Een zesjarig jongetje werd door een rijtuig overreden en werd voor dood verklaard. Op voorspraak van het beeld van de Moeder Gods kwam de zesjarige weer tot leven.

Het bericht van de wonderen bij het Mariabeeld verspreidde zich zo snel dat de kapel vergroot moest worden. Een schip, een torentje en een ommegang voor de pelgrims werden bijgebouwd (1497). Door de geldelijke offers van de pelgrims was de financiering geen probleem. Ja, de inkomsten waren zo groot dat aan de landsheer een lening verleend kon worden. Ook het kleine romaanse kerkje naast de kapel waar de pelgrimsdiensten gevierd werden moest wijken voor een grotere kerk die in 1511 ingewijd werd. Daar bevindt zich tegenwoordig de schatkamer, het graf van de Karolingische koning Karlomann, die de eerste kerk gesticht had en de doodkist van de generaal veldmaarschalk Johannes graaf van Tilly, die in de Dertigjarige Oorlog aan de katholieke zijde gevochten heeft.

Aan het begin van de 15^e eeuw kreeg de fabel van de wonderdadige Zwarte Madonna bekendheid in Franken, Oostenrijk, Bohemen, Zuid Tirol, Karinthië en zelfs tot in het verre Rijnland. De mirakels en de votie tafels die in de overdekte pelgrimsomgang waren aangebracht alsmede de pelgrimsplaatjes die kosteloos aan de pelgrims werden uitgereikt droegen ook bij aan de bekendheid tot ver buiten Duitsland van het bedevaartoord Altötting.

Een ernstige teruggang beleefden de Maria verering en daarmee het pelgrimsgebeuren door de reformatie. Maar omdat Beieren katholiek bleef en de bedevaart naar Altötting de bijzondere voorspraak van de Beierse landsheren

genoot bleef Altötting redelijk gespaard. Voor de vorsten uit het huis Wittelsbach behoorde de jaarlijkse pelgrimsreis naar Altötting tot in de 20^e eeuw tot de familietraditie.

Paus Benediktus XVI, Jozef Ratzinger was sinds zijn kindertijd een groot vereerder van de Moeder Gods van Altötting. In de in 2005 opgestelde stadgids schrijft Jozef Ratziger. "Ik heb het geluk gehad in de nabijheid van Altötting te zijn geboren. Zo zijn de gezamenlijke bedevaarten met mijn ouders en broers en zussen mijn vroegste en mooiste herinneringen.

Vanaf het einde van de 16^e eeuw zorgden de kloosterorden voor de pelgrims: Het Jezuïetenklooster Sankt Magdalena werd in 1591 gesticht. De Franciscanen vestigden zich in 1653 in het Sint-Annaklooster (tegenwoordig Sint Konrad), en in 1660 werd het

Aartsbroederschap van de Onze Lieve Vrouw van Alten-Oeting gesticht (Vereniging van katholieke priesters en leken).

Naast de Zwarte Madonna heeft Altötting nog een tweede reden voor een bedevaart. In 1934 werd de lekenbroeder Konrad von Parzham door paus Pius XI heilig verklaard. De voormalige kloosterkerk Sint Anna, is sinds 1953 aan de heilige Konrad von Parzham opgedragen. Konrad werd geboren in 1818 op de boerderij van zijn ouders genaamd Parzham, bij het stadje Bad Griesbach. In plaats van de boerderij over te nemen trad hij in 1849 in het kapucijnerklooster Sint Anna. Als lekenbroeder deed hij zijn taken zeer nederig en opofferend. Hij was portier, zorgde voor pelgrims, de noodlijdenden en de kinderen.

In een glazen schrijn rusten zijn beenderen en zijn hoofd rust in een kostbare reliekschrijn dat bij processies door de stad wordt gedragen. Voor de kerk staat een bron, *de broeder Konrad bron* waarvan het water, hoewel leidingwater, geneeskrachtige werking wordt toegezegd.?

De secularisatie in 1803 scheen het einde te betekenen van de bedevaart naar de Zwarte Madonna. De broeders van de Aartsbroederschap werden verdreven. Het stift werd opgeheven (gebied waar een abt of bisschop over regeert) Het vermogen werd in beslag genomen. Niettemin konden in 1826 de kapucijnen, die

in het voormalige Franciscanenklooster getrokken waren, weer de zielzorg uitoefenen. In 1841 volgden de Redemptoristen. De georganiseerde bedevaarten namen vanaf 1826 weer regelmatig toe en met de aansluiting op het spoorwegnet aan het einde van de 19^e eeuw begon de tijd van de massale bedevaarten. De Stiftskerk werd te klein voor de massa's

pelgrims. In 1912 werd daarom de nieuwe bedevaartkerk Sint Anna ingewijd. In deze kerk kunnen 8000 gelovigen aan de Godsdiensten deelnemen. Gedurende de beide Wereldoorlogen was er nog een enorme teruggang, maar vandaag de dag is Altötting met jaarlijks meer dan één miljoen pelgrims de belangrijkste Maria bedevaartsplaats van Duitsland.

Ben Vermeulen

Literatuur:

Pilgerstätte und Pilgerswege des Christentums. Hohe Verlag Erfstadt;

Baedeker Reiseführer Deutschland;

Wikipedia.

Uit GABRIËL 4, AUGUSTUS 2016

LEA

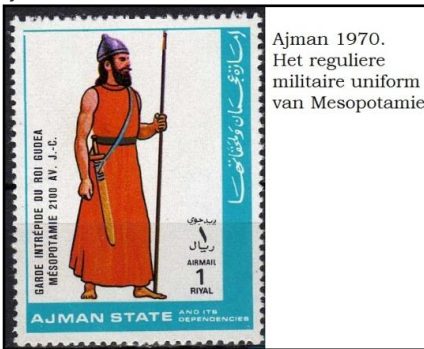
Bij mijn tweemaandelijks rubriek 'bijzondere vrouwen in de Bijbel' op alfabetische volgorde, ben ik gekomen bij de letter "L" en ik heb gekozen voor de vrouw LEA.

Haar verhaal begint in het boek Genesis in het 29ste hoofdstuk.

Het is alom bekend; het verhaal van Jacob (de aartsvader) en hoe hij in zijn jeugd zijn oude vader Izaak, alsook zijn tweelingbroer Ezau bedriegt en nu op de vlucht gaat voor diezelfde broer.

Jacob komt op zijn vlucht uiteindelijk terecht in Haran, de streek waar zijn opa Abraham zich vestigde nadat hij uit Ur der Chaldeeën was vertrokken. Daar ontmoet hij bij de plaatselijke waterput een leuk herderinnetje, genaamd Rachel en hij helpt haar met het drenken van haar schapen. Rachel blijkt een dochter te zijn van Laban, een broer van Jacobs moeder Rebekka, dus Jacob ontmoet hier een van zijn nichten en ....ja hoor....hij wordt stapelverliefd op haar.

zal werken voordat Laban hem zijn dochter Rachel tot vrouw zal geven. En zo gebeurt dat.

Hier komt Lea in beeld. Laban had namelijk nog een dochter en dat is Lea. Lea is de oudere zus van Rachel en in de kerkgeschiedenis wordt niet altijd even fraai om gesprongen met de figuur Lea.

Jacob laat zich inviteren bij zijn oom Laban en hij trekt de stoute schoenen aan

en vraagt aan Laban zijn dochter Rachel ten huwelijk. Laban en Jacob komen overeen dat Jacob zeven jaar voor Laban

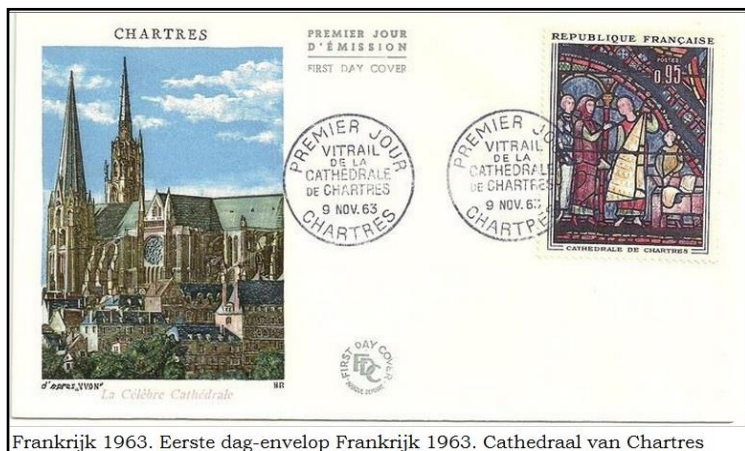

De overeen gekomen zeven werkjaren vliegen voorbij en na de bruiloft kan de verliefde bruidegom eindelijk met zijn geliefde een intiem samenzijn delen. Maar de volgende ochtend volgt een flinke kater, want dan blijkt het niet Rachel te zijn met wie Jacob het bed heeft gedeeld, maar haar oudere zus Lea. Hier begint de narigheid want Jacob houdt van Rachel en niet van Lea. Hier begint ook de tegenstelling die vaak bedacht is door o.a. theologen en kunstenaars.

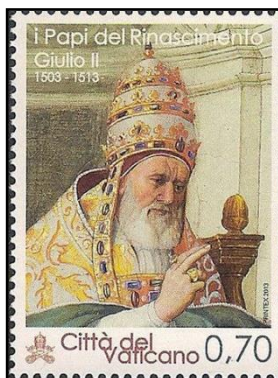
Israel 1977.

Rachel met haar schapen bij de waterput

Frankrijk 1963. Eerste dag-envelop Frankrijk 1963. Cathedraal van Chartres

Regelmatig wordt door deze theologen en/of kunstenaars, door de hele geschiedenis heen een negatief beeld geschetst van Lea. Zo zou Rachel razend knap zijn en Lea eigenlijk maar een lelijk eendje. In de Bijbel echter wordt alleen maar vermeld dat Lea fletse ogen had. In de kathedraal Chartres worden Lea en Rachel uitgebeeld als de tegenstelling tussen de onaantrekkelijke synagoge en de aantrekkelijke kerk.

Vaticaanstad 2013.

Paus Julius II

Maar ook de beeldhouwer Michelangelo vond in deze beide vrouwengestalten de twee denkrichtingen van het religieuze leven uitgebeeld op het graf van paus Julius II.

Hoe dan ook, Jacob en Laban tekenen een nieuwe overeenkomst; hij zal nogmaals zeven jaar voor Laban werken om alsnog zijn Rachel te verkrijgen tot vrouw. Toch kan Lea vanaf hier neergezet worden, niet als een bokkige of tegendraadse vrouw maar als een wijze en zeer verdraagzame vrouw.

De Joodse Wijzen hebben in haar persoon een kracht herkend om aan de wanhoop te ontkomen. Zij onderwerpt zich namelijk niet aan haar bestemming om

als afgewezen en ongekende de historie in te gaan. Integendeel, ze treedt toe als een grote bijbelse gestalte, die haar leeuwenandaal in de geschiedenis van Israël gaat schrijven.

Liefde kan het winnen van haat. Lea wordt het beeld van de geestelijke grootheid van het Joodse volk dat vol blijft houden. Het volk dat heden ten dage nog steeds vol moet blijven houden

Later als Lea haar kinderen krijgt en hen namen geeft blijkt ze zelfs over profetische gaven te beschikken. Vader Jacob houdt zich bij die naamgevingen opmerkelijk stil, veel later bij de naamgeving van zijn jongste zoon Benjamin, de tweede zoon van zijn geliefde Rachel, bemoeit hij zich pas met een naamgeving.

De zonen en later de stammen uit Lea geboren, zullen een centrale plaats gaan innemen, denk aan de Levieten maar ook de stam van Juda (lees Genesis 29:31 en volgend).

Genesis. 29:31 t/m 35

Toen de HEER zag dat Jakob minder van Lea hield, opende hij haar moederschoot, terwijl Rachel kinderloos bleef. ³² Lea werd zwanger en bracht een zoon ter wereld, die ze Ruben noemde, 'want,' zei ze, 'de HEER heeft gezien wat

*ik te verduren heb. Nu zal mijn man van mij houden.'*³³ *Ze werd opnieuw zwanger en bracht nog een zoon ter wereld. 'De HEER heeft gehoord hoe weinig mijn man*

Israel 1955. De zes zonen van Lea en Jacob, de vaders van 6 van de 12 stammen van Israel

van me houdt; daarom heeft hij mij er nog een zoon bij gegeven,' zei ze, en ze noemde hem Simeon.³⁴ *En weer werd ze zwanger en bracht ze een zoon ter wereld. 'Nu ik hem drie zonen heb gebaard, zal mijn man zich eindelijk aan mij hechten,'* zei ze. *Daarom werd hij Levi genoemd.*³⁵ *En nog een keer werd ze zwanger en bracht ze een zoon ter wereld. 'Nu zal ik de HEER loven!' riep ze uit, en ze noemde hem Juda.*

Lea krijgt nog twee zonen van Jacob, genaamd Issaschar en Zebulon en ze wordt ook de moeder van de enige in de Schrift genoemde dochter Dina van Jacob en Lea.

Makkelijk heeft Lea het niet gehad ondanks dat zij de moeder is van zes van Jacobs zonen, die de stamvaders van zes van de twaalf stammen van Israël zijn, ze is dus de eerste van de twee stammoeders van Israël.

Lea mag met recht een 'moedige moeder' genoemd worden, een voorbeeld voor haar nageslacht en ook voor ons.

Dirk Frelink

Uit GABRIËL 5, OKTOBER 2016

DE SLAG BIJ HASTINGS, 950 jaar geleden

Op 28 september 1066 landde William, hertog van Normandië met een omvangrijke oorlogsvloot aan de zuidkust van Kent om te proberen de Engelse koningskroon te bemachtigen na de dood van de kinderloze Anglo-Saksische koning Edward de Belijder († Westminster Abbey, dec. 1065).

In Engeland bestond nog geen erfopvolging. De keuze van een nieuwe koning werd overgelaten aan de vergadering van magnaten, de Witanegemot. Zij kozen Harold, graaf van Wessex, die door Edward de Belijder als zijn opvolger was aanbevolen. Harold was de rijkste graaf en een ervaren legeraanvoerder met een sterke machtsbasis en het graafschap Wessex was een welvend deel van Engeland. Harold werd op 7 januari 1066 in Westminster Abbey gekroond door bisschop Stigand van Canterbury

Maar er waren ook andere gegadigden, waarvan de koning van Noorwegen Harold Hardrada aanvankelijk de belangrijkste was. Hij beweerde dat de voorganger van koning Edward de troon van Engeland al had beloofd aan zijn vader, de Noorse koning Magnus. Hij kon over een sterk leger beschikken en had

landbezit aan de oostkust, de zgn. Danelaw. De tweede was prins Edgar (The Aetheling), afstammeling van koning Alfred († 877), die de toevoeging 'de Grote' achter zijn naam had gekregen. Edgar had maar weinig steun van belangrijke figuren en ook zijn jeugdige leeftijd was een groot nadeel. De derde was hertog William van Normandië (*1028). Hij claimde dat hem in 1051 door koning Edward persoonlijk de opvolging was beloofd en dat hij in 1064 bezoek had gekregen van graaf Harold van Wessex die hem toen zou hebben erkend als de rechtmatige opvolger en die belofte zelfs had bekrachtigd met een eed.

Van prins Edgar werd weinig meer vernomen, hij legde zich neer bij de keuze van de Witanegemot, maar de beide andere kandidaten maakten zich op voor een gewapende oplossing van het conflict.

Harold Hardrada verzamelde zijn vikingenleger en voer begin september 1066 met 300 schepen de Noordzee over om aan land te gaan bij de monding van de Tyne. Daar trof hij het leger van de broer van koning Harold, Tostig, die zijn hulp kwam aanbieden aan de Noorse koning. Samen trokken ze op naar de stad York en veroverden deze.

Koning Harold verwachtte in de zomer slag te moeten leveren en toen beide tegenstrevers wegbleven had hij in augustus zijn legergroep deels naar huis gestuurd om hun daar de oogst te laten binnenhalen. Na de berichten van het verraad van Tostig en de verovering van York verzamelde hij opnieuw zijn leger en trok snel naar het noorden. Op 23 september trof hij het leger van de Noorse koning met zijn overgelopen broer Tostig bij Stamford Bridge aan de rivier de Derwent ca 7 mijl ten oosten van York. De clash tussen beide legers was hevig en zwaar. Ondanks de lange mars van zuid naar noord overwon koning Harold. Harold Hardrada en Tostig werden gedood. Het leven van de jonge zoon Olav en opvolger van de Noorse koning spaarde hij toen deze vrede en vriendschap aanbood.

Een week later kreeg Harold bericht dat zijn rivaal William van Normandië met zijn leger, voetvolk en een sterke ruitserij, het Kanaal was overgestoken en bij Pevensey, Sussex, aan de Engelse zuidkust was

geland. Hoe dat afliep wordt uitgebeeld op het Tapijt van Bayeux.

HET TAPIJT VAN BAYEUX

Het tapijt van Bayeux wordt voor het eerst genoemd in 1476 in een beschrijving van de bezittingen van de kathedraal van Bayeux.

Het borduurwerk is vermoedelijk rond het jaar 1077 vervaardigd in Engeland - het gebruikte materiaal en de borduurtechniek wijzen hierop - op bestelling van de halfbroer van Willem de Veroveraar, bisschop Odo van Bayeux. Odo was een feodaal heer, krijger, staatsman en daarnaast ook nog bisschop. Hij werd na de invasie van 1066 graaf van Kent en fungeerde als onderkoning van Engeland bij afwezigheid van koning William I.

Het 'Tapijt' (het is eigenlijk een wandkleed!) diende een profaan doel: het legitimeren van William's verovering van Engeland en stoelde op Normandische bronnen. Het moet, gezien dat doel en de afmetingen, bestemd zijn geweest om de wanden van een grote zaal - in een kasteel of paleis - te bedekken. Om het op te hangen in een kathedraal is het formaat ongeschikt. Daarnaast is het formaat van de afbeeldingen bedoeld om van dichtbij te worden bekeken.

Het tapijt is een verslag van een invasie: volop strijdtouwen. Daarnaast komen er enkele religieuze afbeeldingen op voor. Er wordt in de open lucht een eed afgelegd op relikwieën in aanwezigheid van William, die het Rijkszwaard vasthoudt als teken van zijn staatsmacht. Verder speelt hij geen rol in de weinige godsdienstige rituelen op het tapijt. Eenmaal gaat bisschop Odo voor in gebed aan het begin van een banket. We zien hem in een vergadering met hertog William en in vol ornaat afgebeeld als krijgsman, zwaaiend met een grote knots, het enige wapen wat aan een geestelijke was toegestaan. De randversieringen zijn te profaan voor kerkelijk gebruik: naakte, soms zelfs obscene scènes komen er in voor.

De structuur van het verhaal vertoont grote gelijkenis met het in de middeleeuwen veel gebruikte thema in dichtvorm, de *chansons de geste*: verraad van een vazal tegenover zijn heer, die hem zelfs nog eens persoonlijk had gered uit problemen. Het gedeelte van het verhaal voorafgaande aan de eigenlijke slag is een legitimatie voor de invasie. Uitvoerig worden argumenten hiervoor aangedragen. Laten wij deze eens de revue laten passeren.

Harold van Wessex was eens door onbekende oorzaak - mogelijk door sterke winden - ten noorden van Normandië aan wal geraakt. Zeker is dat hij daar nooit vrijwillig heen zou zijn gegaan, aangezien in die tijd Engelsen en Normandiërs bepaald geen vrienden waren. Hij werd door een vazal van de hertog van Normandië gevangen genomen. Die moest zijn gevangene aan zijn leenheer afstaan, waardoor Harold toen afhankelijk werd van de goedheid van de hertog. Om zijn vrijheid terug te krijgen moest Harold bij de hertog in een goed blaadje zien te komen, mogelijk reden om een eed af te leggen en William bij te staan in een expeditie. Een mogelijk huwelijk van Harold met een vrouw uit het Normandische Huis komt in de bronnen niet voor. De identiteit van de vrouw Aelfgyva op het tapijt is onbekend. Wel trouwt Harold in 1064 met de weduwe van de verslagen heerser van Wales, Gruffyth. Dit huwelijk had een duidelijk politiek doel: rust brengen in het westelijke grensgebied.

Het ontvangen van wapens uit handen van hertog William was een symbolische handeling: de ontvanger werd beschouwd als leenman van de schenker, iets wat Harold alleen maar in een nadelige positie kon brengen, wat twijfel oproept aan de vrijwilligheid van de activiteiten van Harold tijdens zijn verblijf bij hertog William. Het accepteren van de Engelse kroon door Harold in 1066 kan worden verklaard uit de opvatting dat beloften in onvrijheid gedaan, niet bindend zijn.

Door dit feit pleegde hij echter volgens de toen geldende normen meened en godslastering. De legitimatie van de expeditie door paus Alexander II - via het aanbieden van de pauselijke banier - is veroorzaakt door het toen heersende schisma in de kerk. Alexander II moest optornen tegen de Romeinse elite en de machtige conservatieve Lombardische bisschoppen. De grote beschermer van de pausen, de Duitse keizer, was nog een kind onder regentschap van zijn moeder, die de zijde van de tegenpaus Honorius II had gekozen. Paus Alexander kreeg steun van de Normandische heersers in Zuid-Italië, die natuurlijk gaarne hun verwant in Normandië op de Engelse troon zagen. De Engelsen echter hadden de zijde van Honorius gekozen, reden waarom zij niet ingegaan waren op het verzoek van paus Alexander - in hun ogen een usurpator - hun zaak te komen uitleggen.

De komeet van Halley wordt afgebeeld als voorteken van onheil voor Harold bij zijn kroning op 7 januari 1066, maar pas in februari was de komeet duidelijk zichtbaar, terwijl pas in april van dat jaar de gloed helder genoeg was om de mensen schrik aan te jagen. Midden mei was de komeet verdwenen. De slag bij Hastings (eigenlijk bij het stadje Battle) vond plaats op 14 oktober 1066, te laat om nog onder het gesternte van Halley te vallen.

Royal Mail Groot-Brittannië brengt op 14 oktober een velletje uit van 10 regionale postzegels met de Engelse vlag - het kruis van St George - met aanhangsel met 10 verschillende scènes uit het Tapijt van Bayeux.

Joke van Strien

Literatuur: M. Ashley, The Life and Times of William I, London, 1992².

G. Barraclough, The Medieval Papacy, London, 1979₂.

British Philatelic Bulletin, September 2016, pp.3-6

Ch. Gibbs-Smith, Het Tapis de Bayeux, Bussum, z.j.

F. Stenton, Anglo-Saxon England, 1989⁴.

DE WORDING VAN ZWARTE PIET

Zwarte Piet is in Nederland en België een zeer kindvriendelijke verschijning geworden. Een veelkleurig kostuum en een veer op de muts maakt de begeleider van Sint-Nicolaas tot een leuke verschijning. Men heeft wel eens verondersteld dat hij een Moorse bediende van de Sint zou zijn, omdat vroeger elke Spaanse grande zo'n assistent had. Toch is dit niet de juiste verklaring van de roetzwarte begeleider van de grote bisschop - Zwarte Piet is niet een mens met een donkere huidskleur. Een 'echte' Piet is niet bruin, maar roetzwart. Niet vanwege die schoorsteen waarin je roetvegen oploopt, maar omdat hij de kleur heeft van de hel: zwartgeblakerd!

Tegenbeeld: de geketende duivel

In andere Europese landen is Sints knecht meer herkenbaar als de vertegenwoordiger van het kwaad, niet van het negroïde ras. De bisschop gold in voorbije eeuwen als de overwinnaar van de duivel en hij voerde die dan ook als een geketende dienaar met zich mee. Zwarte Piet was oorspronkelijk een verwijzing naar de duivel. In sommige Europese landen draagt de knecht nog altijd een rammelende ketting en het zwart is overal dé kleur van Sints begeleider. Piet had een dreigende functie: Nicolaas had de macht om ongehoorzame kinderen als straf over te geven in de handen van de duivel. Een roede, een takkenbos of een gesel is als attribuut van de dreigende metgezel van de goedheiligman niet ongewoon. Zo vormde de knecht oorspronkelijk het tegenbeeld van de zegenende bisschop: was Nicolaas de kindervriend, de knecht was de kinderschrik. De ruwe zak was een dreigement: mee naar de hel!

Krampus met ketting, en zwarte kap. Hij steekt de tek en uit ten teken

van dreiging. Liechtenstein 1990,

Namen en variaties

Bij de Nicolaasgebruiken is de bezinning op het kwade al eeuwen een wezenlijk onderdeel. De bisschop van Myra wordt op nogal wat plaatsen en in vele lokale tradities begeleid door een figuur die te duiden is als de getemde duivel of als een geknecht gedrocht uit de hel. De antfiguur heeft een ketting om, een (door de hel geblakerd) zwart gezicht, een roede, een zak en een kap.

Hij stelt het Kwaad voor, straft de boosheid maar krijgt intussen niet meer macht dan de machtige Nicolaas toestaat.

Zijn naam is in vele streken anders

Ruprecht (Thüringen) is wellicht de meest voorkomende aanduiding in de Duitstalige streken. Ruprecht zou de verbastering zijn van 'Ruwe Percht'. De term Percht verwijst naar de duivel, of naar Vrouwe Perchta, de verpersoonlijking van hoogmoed, braspertijen en ontucht. Krampus (Alpengebied) is een beklauwde demon, die dreigt stoute kinderen te ontvoeren in een korf of een zak om hen naar de kwelling van duizend straffen te brengen. In Tsjechië is Krampus dichtbehaard met pikzwart haar, heeft rode horens en een martelapparaat. Echter: naast hem treden ook engeltjes op bij de Sint.

Housécker (Luxemburg) is de boosaardige slager die de drie studentjes slachtte en pekelde. Na Nicolaas' wonder herleven de studentjes, maar de slager moet voor straf tot in de eeuwigheid de bisschop volgen. De 'Sécker' is iemand die 'in een zak doet'; Housécker draagt een zak en een roede.

Klaubauf (Beieren) is een monster als een Yeti, heeft hoorns en slag tanden, een vacht en een gruwelijk uiterlijk.

Père Fouettard (Lotharingen) is Vadertje Zweep, die een bundel roeden of een takkenbos draagt om lijfstraffen uit te delen. Hij wordt ook wel Hans Trapp (Elzas) genoemd. Schmutzli (Zwitserland), de smeerpots met zijn zwarte gezicht en zijn zwarte kleding is net als Housécker en Krampus voorzien van een zak.

Zwarte Piet als assistent van de Sint. België 1969.

Soms heeft Nicolaas' begeleider in de Europese cultuurgeschiedenis namen die afgeleid zijn van 'bok', 'duvel' en 'beëlzebub', waarbij gedacht moet worden aan de bokachtige verschijning van de gehoornde duivel of aan de Bijbelse aanduiding voor de satanische Beëlzebub. Namen als Kasper, Peter en Pieterman waren in de Middeleeuwen ook aanduidingen voor de duivel. Van Dale's Etymologisch Woordenboek noemt Pieterman als de duivel, de knecht van Sint-Nicolaas. Beëlzebub werd verbasterd (en verkeerd opgevat) als Pelzebock, zodat in sommige landen de goede Sint met een bok wordt afgebeeld.

De moderne Zwarte Piet in zijn vorstelijke kleding heeft in Nederland en België alle herinnering aan de dreigende duivel verloren en speelt vooral een gezellige rol

De gezellige Zwarte Piet Nederland 2013, NVPH-nr 3111 + 3112

De hoog opgelaaide discussie over Piets imago

Toch bleek dat die gezellige Zwarte Piet een onvermoede schaduwkant heeft. Men kon in de 19e eeuw wel menen, dat een kinderfeest niet te griezelig moest zijn...; men kon wel stellen dat Zwarte Piet niets duivels meer mocht hebben..., maar juist die geciviliseerde gestalte van een donkere assistent in plaats van een zwarte duivel werd aanleiding tot een enorme ophef.

Dat begon zo. Jan Schenkman publiceerde in 1850 een dichtbundel met Nicolaasgedichten en tekeningen die de bisschop voorstelden als een machtige en rijke heer, wiens geldkist werd gedragen door een zwarte dienaar. Omdat Schenkman de goede Sint laat aankomen met een stoomboot uit Spanje, heeft hij wellicht gedacht aan (toen al achterhaalde) beelden van een Spaanse grande met een Moorse bediende. Dat idee sloeg aan en werd sindsdien maatgevend voor de gestalte van Zwarte Piet in de Nicolaasgebruiken.

*Zwarte Piet in prinsenkleding met veer op de muts.
Nederland 1965,*

Piet was geen kinderschrik meer, geen duivel, maar een vriendelijke donkerhuidige allochtoon: hij moest kroeshaar hebben, gouden oorbellen en rode

lippen; hij moest gekleed worden in kleurrijke satijnen kleding. Kortom: hij kreeg de gestalte van een Moorse vorst.

In de 21ste eeuw echter werd dat gegeven de oorzaak van een felle discussie die de wereldpers haalde. Mensen die zich ergerden aan de kleur schmink van Sints begeleider wilden per se in Zwarte Piet een neger slaaf zien en gaven te kennen dat zij zich gediscrimineerd voelden. Is de figuur van Zwarte Piet nu discriminerend voor mensen met een donkere huidskleur of niet? Een niet erg ter zake kundige Verene Shephard – een Jamaicaanse hoogleraar – zei namens de VN dat Zwarte Piet een terugkeer zou zijn naar de slavernij. Dat ze tot die uitspraak gesouffleerd was door mensen die de complete voorgeschiedenis van Piet

vanaf het jaar 1200 tot aan

Persoonlijke postzegel

1850 eventjes hadden geschraapt, dat ze verzuimd had een grondige historische studie te doen, drong niet tot haar door: ze liet zich door de waan van de dag verleiden tot ongefundeerde uitspraken. Ze keek aan wat voor ogen was zonder zich af te vragen wat de oorsprong was. Sint-Nicolaas was bijvoorbeeld volgens deze professor geheel overbodig omdat er al een Santa Claus bestond. Of we ook gestudeerd hebben...

Mikulas met grote en kleine Krampus en engeltjes. Let op het dreigende uiterlijk van de zwarte duivels die de Sint begeleiden in Tsjechië.

De vraag blijft of een zwart geschminkt persoon in een prachtig prinsenpak werkelijk een voorbeeld van groepsdiscriminatie te noemen is of zelfs een herinnering aan slavernij. Latere Nicolaaslegenden spreken juist van bevrijding van een in slavernij geraakte jongen, die door de Sint wordt vrijgekocht op de slavenmarkt en als een prinsje wordt aangekleed, gesierd met goud, satijn en een veer. Die opvallende kleding doet de niet vooringenomen toeschouwer meer aan pracht dan aan slavernij denken.

*Zwarte Pieten bij de Sint.
Persoonlijke postzegel*

Sinterklaasje kom maar binnen met je knecht' mag dus gewoon gezongen worden. Sinds eeuwen is het voor vele mensen een grote geruststelling dat de heilige Nicolaas de duivel heeft geknecht. Maar die kennis vindt men niet bij velen!

Drs. H.J. Franzen